

Együttnevelés vagy külön oktatás

A Gyermek Házai tapasztalatai
Lányi Marietta

Néhány szó a Gyermek Házairól

A Gyermek Házában 1993 óta együtt nevelünk, oktatunk sajátos nevelési igényű tanulókat ép társaikkal. Teljes integrációt valósítunk meg, az iskolai élet minden területén.

Jelenleg 195 gyerek tanul a Gyermek Házában, közülük 30 tanuló SNI/a kategóriába tartozik. Iskolánk nagy súlyt fektet a tehetséggondozás megvalósítására is – bár a tehetségek meghatározása nehéz, nem egyértelmű – a tanulóink közel 10%-a tehetségesnek mondható.

Iskolánkban tehát sokféle gyerek tanul együtt, és ez számunkra a világ legtermészetesebb dolga.

Az SNI tanulók integrálása 1993-ban még egyedinek számított. Mára ez megváltozott, egyre több iskola valósítja meg az SNI tanulók eredményes integrációját. A Gyermek Házai talán abban egyedülálló, hogy nem indít osztályt 2-3 sérült tanuló nélkül. Közel húsz év alatt megtapasztaltuk az integrált nevelés, a befogadó iskolai gyakorlat pozitívumait, személyiségformáló erejét, pedagógiai lehetőségeit.

Nézzük a tényeket...

Tényekre alapozott fejlesztről szól ez a konferencia. Igyekeztem én is tényeket gyűjteni, tudva, hogy egy iskola adatait nehéz általános érvényű tényekként kezelni. Csapó Benő előadást hallgatva azonban megnyugodtam, nemzetközi kutatási tényekkel támasztotta alá a nem szelektáló, egyenlő hozzáférést biztosító iskolai gyakorlatok eredményeit.

A Gyermek Házai is vannak mérhető adatai. Az OKÉV méréseken tanulóink eredménye rendre meghaladja az országos, a budapesti átlagot. SNI tanulóink felülvizsgálati eredményei nagyon jók. A diákok és szülők között végzett elégedettségi vizsgálat eredménye, a pedagógusok klímatesztje kiemelkedően pozitív képet mutat. Fontos mutatónk – bár eddig erre csak az OECD CERI Innovatív tanulási környezet pályázatnál kérdeztek rá – hogy nincs évismételő, lemorzsolódó tanuló. Azt hiszem, ez az adat önmagáért beszél. Fontos mutató, hogy a Gyermek Házai közel négyszeres a túljelentkezés, ami tükrözi, hogy a jól működő integráló iskolákra komoly társadalmi igény van. Ugyanakkor azt is érzem, amire Pokorni Zoltán hívta fel előadásában a figyelmet, az integrált nevelés megítélése jelentősen romlott az elmúlt időszakban, a hosszú távú és a rövidtávú célok nincsenek összhangban.

A Gyermek Házai hazai és nemzetközi viszonylatban szakmailag elismert programnak számít. Tapasztalataink alapján szeretnék néhány – integrációval kapcsolatos - kérdést körüljárni.

Társadalmi szemléletváltás szükségessége

Mit jelent az integráció, az együttnevelés? Sokszor használjuk pontatlanul a meghatározásokat, mosunk egybe különböző helyzeteket. Valójában kit integrálunk? A sajátos nevelési igényű tanulókat, a szociálisan hátrányos helyzetű tanulókat, a szegény családok gyermekeit, a nehezen beilleszkedőket, vagy az amúgy jómódú szülők gyerekeit, akikre nem jut elég idő? Azt gondolom, olyan iskolára van szükség, amely az – igen különböző – egyéni helyzetekre figyelni tud. Személyre szabott, differenciált nevelési, oktatási környezet kialakításával.

Ennek elfogadásához azonban szemléletváltásra van szükség. Nem csak az iskolák, a pedagógusok részéről. Társadalmi szemléletváltás szükség, hogy elfogadjuk, és értékként kezeljük a különbségeket.

A szemléletváltással nekünk is meg kellett küzdenünk. Bár tapasztalható, hogy a társadalom elfogadóbb a sérült tanulók integrálásával kapcsolatban, mint a hátrányos helyzetű gyermekek integrálásával, ez nem volt mindig így. 1993-ban bizony erős kétkedés fogadta az SNI integrációt. A szülők félelme az egységes tanítási módszerekkel működő iskolai tapasztalatokból eredt. Meg kellett győzni őket, meg kellett mutatni, hogy lehet differenciáltan, egyéni sajátosságokhoz igazodó neveléssel, tanulásszervezéssel eredményesen együttnevelni a különböző lehetőségű diákokat. Jó iskolát kellett létre hozni, korszerű, egyéni lehetőségekhez igazodó, együttműködésre épülő módszereket kellett megtanulnunk, alkalmaznunk. Ezt meg is kellett mutatnunk. Szülői fórumok, beszélgetések, nyílt órák szervezésével tettük partnerekké szülőket.

A tartalmi szabályozás kérdése

A törvényalkotás jelentősen befolyásolja a közoktatás irányát. Az 1993-as közoktatási törvény a személyközpontú iskola alapjait rakta le, erősítette az iskolák autonómiáját. Ez segítette az alternatív programok – köztük a Gyermekek Háza – indulását.

Meghatározó az is, mire fókuszál az új közoktatási törvénykoncepció. Leegyszerűsítve, arra a gyerekre, aki tanul vagy arra a tananyagra, amit meg kell tanítani.

Az együttnevelő iskolák – a Nemzeti alaptantervre figyelve - a tanulók egyéni lehetőségeihez igazítják a tanulási környezetet, egyéni haladási lehetőséget biztosítanak. Vallják, hogy az iskola meg tudja határozni saját pedagógiai programját, tantervét. A tananyagra fókuszáló szemlélet a központi szabályozásokat tartja fontosnak, a minisztériumok, háttérintézmények határozzák meg, mikor, mit kell tanítani.

A törvénytervezet kerettantervről szóló passzusa - amely szerint minden iskolának kötelező a központilag kidolgozott kerettantervek közül választania – véleményem szerint nem erősíti a befogadó iskolai gyakorlat megvalósítását. Az erős központi szabályozás csökkenti az iskolák sokszínűségét, a választás lehetőségét. A pedagógusokat nem alkotói, hanem végrehajtói szerepbe utalja. Az évfolyamonként meghatározott követelmények pedig ellentmondanak az integráló iskola alapkövetelményének, miszerint minden gyereknek joga van a saját ütemében fejlődni. (Az alsó tagozaton való buktatás is ennek mond ellent, nem biztosít lehetőséget az egyéni sajátosságok, indulási hátrányok figyelembevételére.)

Nagy munka volt kidolgozni az iskoláknak a helyi tantervüket. A Gyermekek Háza tanterve tartalmazza az összes sérüléstípusra vonatkozó speciális feladatokat, lehetőségeket, szükség esetén a csökkentett követelményeket. Több szakértő jóváhagyta. Nem szeretnénk iskolánk sajátosságait tükröző tantervünk helyett központilag kidolgozottat választani.

Az iskolaszervezet kérdése

Kérdés, hogy az oktatáspolitikai az egységes iskolaszervezetet, és ebben a differenciált iskolai-osztálytermi környezetet erősíti a törvényi szabályozókkal, vagy differenciálja az iskolaszervezetet, és azon belül lehetőség szerint a homogén tanulócsoportok kialakítására törekszik.

Integráló iskola vezetőjeként talán érthető, hogy problémásnak tartom a kis létszámú és felkészítő osztályok megjelenését a koncepcióban. Mi a felkészítő osztályok célja? A koncepciót idézve: „... a gyermekek egy év alatt behozzák lemaradásukat, és elérik az iskolaérettséget.” Miért gondoljuk, hogy minden gyermek egy év alatt felzárkózik és iskolaérett lesz? Egy olyan kisgyerek, aki komoly hátrányokkal indul (akár aluliskolázott

szülők, mélyszegénységben élő gyerekekről van szó, akár valamilyen sérüléssel küzdő kisdiajkról) a hat év hátrányát egy év alatt hogyan tudná behozni? Véleményem szerint főleg a külön osztály. Integrált tanulási környezetben, figyelve a gyerekek egyéni sajátosságaira, építve a társak mintájára, segítésére szép lassan fel lehet számolni, csökkenteni lehet az indulási hátrányokat. Rengeteg példát tudnék erre hozni a Gyermek Ház gyakorlatából.

A tehetséggondozás nagyon fontos társadalmi feladat. Én ezt is az egységes iskola keretein belül tartom igazán eredményesnek. Ezt támasztják alá a PISA 2009. vizsgálat - Csapó Benő által idézet – eredményei is. Már a koncepcióból is kitűnik, sok ellentmondást rejt a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok kiemelése. Csak egy példa: meghatározza a tervezet, hogy a tehetséggondozó gimnáziumokban tanító pedagógusok 40 százalékának mestertanárnak kell lennie. Miért nincs ez a 40% megszabva a szegregálódott, zömmel hátrányos helyzetű tanulókat nevelő iskolákban, vagy a felzárkóztató, illetve Híd programot működtető iskolák esetében? Valóban a tehetséggondozó gimnáziumokban van szükség – a pedagógus életpálya modell szerint - a legmagasabb képzettségű tanárookra?

Mit tehetünk?

Nagyon fontosnak tartom az objektív és szubjektív feltételek biztosítását. Az integrált nevelésnek komoly anyagi és személyi feltételei vannak. A Gyermek Ház munkáját a fenntartó II. kerületi Önkormányzat maximálisan támogatja, rendszeresen pályázunk, szülői alapítvány is segíti a feltételek megteremtését.

Azokban a régiókban, ahol nagy a szegénység, fokozott állami segítségre van szükség. Fontosnak, jónak tartanám a kiemelt oktatási körzetek létrehozását, eredményes működtetését. Jól felszerelt iskolákra van szükség, magasan képzett, az egyéni és környezeti sajátosságokhoz igazodni tudó pedagógusokra. Mert nem elég a jól felszerelt, szép iskola, abban bent is kell tudnunk tartani a gyerekeket. A különböző élethelyzetek, egyéni sajátosságok elfogadása mellett elengedhetetlen a differenciáló tanulásszervezési módok (rétegmunka, kooperatív tanulás, projekt, egyéni tanulás) alkalmazása. Segíthet az egész napos iskola, a nevelési helyzetek tudatos szervezése, jó kihasználása. A beszélgető körök, a közös művészeti, mozgásos, játékos tevékenységek és még folytathatnánk a sort.

Szükséges a segítő szakemberek - gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok, pszichológusok, szociális munkások – folyamatos jelenléte az iskolákban.

Pedagógusok, pedagógusképzés szerepe

Elengedhetetlen a pedagógusok felkészítése, módszertani megújulásuk támogatása. Nem tudom elfogadni azt az érvelést, hogy a pedagógusok nincsenek felkészülve a különböző lehetőségű gyerekek együtttanítására. Fel kell készülni. Szükséges a pedagógusképzési, továbbképzési rendszer felülvizsgálata, korszerűsítése. Új tudásokat kell tanulnunk. Ez minden szakmára igaz. Egy fűtőszelők sem mondhatja, hogy ő a régen jól bevált fatüzelési kazánt szereli be, mert ahhoz ért, legyen az jó a megrendelőnek. Ha mégis kondenzációs kazánt szeretne valaki, menjen más szerelőhöz, náluk a fatüzeléses kazán a gyakorlat...

Sokat segítené referencia iskolai hálózat kialakítása, és működtetése annak érdekében, hogy a pedagógusok a gyakorlatban láthassák az eredményes együttnevelés megvalósítását. Nagy igény van erre, a Gyermek Ház heti rendszerességgel fogad hazai és külföldi látogatócsoportokat.

Fontos tudások: empátia, tolerancia

A társadalmi integráció segítése, a tanulási esélyegyenlőség biztosítása, a társadalmi mobilitás támogatása kiemelt oktatáspolitikai feladat. A jól működő együttnevelő iskolákban kialakul a tolerancia, empátia, felelősségvállalás.

Amikor ma, a konferencia miatt korábban jöttem el a Gyermek Házából, Flóra (kedves, okos kislány) megnyugtatóan: „Menjél nyugodtan Marietta, majd mi gyakoroljuk Botival (Down-szindrómás kisfiú) a mondatokat.” Ugyanis a logopédus a lelkünkre kötötte, hogy - a beszédfejlesztés érdekében - minden nap mondja el a kisfiú a különböző képekhez kapcsolódó mondatokat. Minél többször, annál jobb. Mondja is boldogan, minden kis társa öröme, és őszinte, szívből jövő elismerése mellett. Rengeteget fejlődött a beszéde, szerintem a társainál is fejlődött valami fontos tudás, nem is kicsit...